

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta asetuksen 2018/1727/EU muuttamisesta koskien Eurojustin toimesta tapahtuvaa todisteiden keräämistä, säilyttämistä ja analysoimista liittyen joukkotuhontaan, rikoksiin ihmisyyttä vastaan ja sotarikoksiin

Perustuslain 96 §:n 2 momentin perusteella lähetetään eduskunnalle Euroopan unionin komission 25.4.2022 antama asetusehdotus koskien Eurojustin toimesta tapahtuvaa todisteiden keräämistä, säilyttämistä ja analysoimista liittyen joukkotuhontaan, rikoksiin ihmisyyttä vastaan ja sotarikoksiin sekä ehdotuksesta laadittu muistio.

Helsingissä 19.5.2022

Oikeusministeri Anna-Maja Henriksson

Erityisasiantuntija Joni Korpinen

OIKEUSMINISTERIÖ

MUISTIO
6.5.2022

EU/2022/0487

EHDOTUS ASETUKSEN 2018/1727/EU MUUTTAMISESTA KOSKIEN EUROJUSTIN TOIMESTA TAPAHTUVAA TODISTEIDEN KERÄÄMISTÄ, SÄILYTTÄMISTÄ JA ANALYSOIMISTA LIITTYEN JOUKKOTUHONTAAN, RIKOKSIIN IHMISYYTTÄ VASTAAN JA SOTARIKOKSIIN

1 Tausta

Haagissa sijaitsevan Euroopan unionin rikosoikeudellisen yhteistyön viraston (jäljempänä *Eurojust*) tehtävänä on tukea kansallisten viranomaisten välistä oikeudellista koordinoitua ja yhteistyötä, jolla torjutaan terrorismia ja vakavaa, useampaa kuin yhtä EU:n jäsenvaltiota koskevaa järjestäytyntä rikollisuutta. Tehtäviensä suorittamiseksi Eurojust järjestää koordinoitukouksia, rahoittaa ja järjestää asiantuntija-apua yhteisiin tutkintaryhmiin ja organisoi yhteistyötä koordinoitukeskusten avulla. Eurojustin toimivalta kattaa myös joukkotuhonnan, rikokset ihmisyyttä vastaan ja sotarikokset (jäljempänä *vakavat kansainväliset rikokset*).

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (jäljempänä *SEUT*) 85 artiklan mukaan Eurojustin tehtävänä on tukea ja tehostaa kansallisten tutkinta- ja syyttäväviranomaisten välistä koordinoitua ja yhteistyötä sellaisen vakavan rikollisuuden alalla, joka koskee kahta tai useampaa jäsenvaltiota tai edellyttää yhteisin perustein toteutettavia syytetoimia.

Eurojust on perustettu Eurojust-yksikön perustamisesta vakavan rikollisuuden torjunnan tehostamiseksi tehdyllä neuvoston päätöksellä 2002/187/YOS, jonka on korvannut 12.12.2019 voimaantullut Euroopan unionin rikosoikeudellisen yhteistyön virastosta (Eurojust) ja neuvoston päätöksen 2002/187/YOS korvaamisesta ja kumoamisesta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2018/1727 (jäljempänä *Eurojust-asetus*). Asetusta koskevasta kansallisesta täydentävästä lainsäädännöstä säädetään Suomen osallistumisesta Euroopan unionin rikosoikeudellisen yhteistyön viraston (Eurojust) toimintaan annetussa laissa (1232/2019, nk. Eurojust-laki). Eurojust-asetuksen 2–4 artiklassa säädetään Eurojustin tehtävistä, toimivallasta ja operatiivisista tehtävistä sekä 52 artiklassa suhteista kolmansien maiden viranomaisiin ja kansainvälisiin järjestöihin.

Venäjä aloitti 24.2.2022 sotilaallisen hyökkäyksen Ukrainaa vastaan. Perusteltua on uskoa, että Ukrainassa on tehty ja tehdään vakavia kansainvälisiä rikoksia. Kansainvälisen rikostuomioistuimen syyttäjä ilmoitti 2.3.2022 aloittaneensa tutkinnan Ukrainan tilanteeseen liittyen. Useiden jäsenvaltioiden ja Ukrainan syyttäväviranomaiset ovat myös aloittaneet menettelyjä Ukrainassa epäillyksi tehtyjen vakavien kansainvälisten rikoksien tutkimiseksi. Eurojust tukee ja koordinoi näitä tutkintoja.

Euroopan unionin komissio antoi 25.4.2022 ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi Eurojust-asetuksen muuttamisesta koskien Eurojustin toimesta tapahtuvaa sellaisten todisteiden keräämistä, säilyttämistä ja analysoimista, jotka liittyvät joukkotuhontaan, rikoksiin ihmisyyttä vastaan ja sotarikoksiin (KOM(2022) 187 lopullinen). Saatavilla olevien tietojen mukaan ehdotus on tarkoitus käsitellä kiireellisesti.

Kiireellisen käsittelyn vuoksi valtioneuvoston selvitys E 54/2022 vp toimitettiin eduskuntaan 29.4.2022. Lakivaliokuntakuuleminen järjestettiin 3.5.2022. Lakivaliokunta antoi lausuntonsa

(LaVL 13/2022 vp) 4.5.2022 ja suuri valiokunta yhtyi lakivaliokunnan lausunnon mukaisesti valtioneuvoston kantaan 4.5.2022.

2 Ehdotuksen tavoite

Vakaviin kansainvälisiin rikoksiin liittyvien todisteiden kerääminen, säilyttäminen ja analysoiminen tapahtuu usein monien eri toimijoiden toimesta, kuten on tilanne tällä hetkellä Ukrainassa. Näitä toimijoita ovat esimerkiksi kansalliset viranomaiset, EU:n toimielimet (mukaan lukien asiaankuuluvat virastot), kansainväliset organisaatiot ja yksityiset toimijat (mukaan lukien kansalaisjärjestöt).

Ehdotuksen tavoitteena on laajentaa ja selventää Eurojustin toimintamahdollisuuksia vakaviin kansainvälisiin rikoksiin liittyvien todisteiden keräämiseksi, säilyttämiseksi ja analysoimiseksi, jotta todisteita (tietoja sekä fyysisiä ja sähköisiä todisteita) voitaisiin käyttää sekä kansallisissa tuomioistuimissa vireillä olevissa rikosmenettelyissä että Kansainvälisen rikostuomioistuimen syytetoimissa tai muussa asiaan liittyen perustetussa tuomioistuimessa tai mekanismeissa.

Ehdotuksella ei kuitenkaan asetettaisi kansallisille viranomaisille uusia velvollisuuksia tietojen ja todisteiden jakamiseksi.

3 Ehdotuksen pääasiallinen sisältö

Asetusehdotus sisältää yhteensä kaksi artiklaa. Ehdotuksen 1 artiklalla muutettaisiin Eurojust-asetusta ja voimaantulosta säädettäisiin 2 artiklassa.

Ehdotuksen 1 artiklan 1 kohdan mukaan laajennettaisiin Eurojustin operatiivisia tehtäviä, jotka liittyvät todisteiden keräämiseen, analysoimiseen, säilyttämiseen ja jakamiseen kansainvälisten rikosten (erityisesti joukkotuhonnan, rikokset ihmisyyttä vastaan ja sotarikosten) tutkintojen ja syytetoimenpiteiden tukemiseksi koskien myös kyseisiin rikoksiin liittyvät liitännäisrikokset Eurojust-asetuksen 3 artiklan 4 kohdan mukaisesti. Ehdotuksen mukaan Eurojustin antama analyttinen tuki on yksi niistä keskeisistä tehtävistä, joita Eurojust jo tällä hetkellä hoitaa, ja sitä vahvistettaisiin ehdotuksen muutoksilla. Eurojust voisi siis ehdotuksen mukaan paremmin tukea jäsenvaltioiden toimivaltaisista viranomaisista todisteiden analysoimisessa, erityisesti sellaisten todisteiden aitouden ja luotettavuuden arvioimisessa, jotka liittyvät meneillään oleviin tutkintoihin ja syytetoimenpiteisiin, varmistaakseen muun muassa kyseisten todisteiden hyödynnettävyyden joko kansallisissa tai kansainvälisissä tuomioistuimissa tai muissa vastaavissa mekanismeissa.

Ehdotuksen mukaan Eurojust voi nykyisinkin Eurojust-asetuksen nojalla toimittaa todistusaineistoa toimivaltaisille kansallisille viranomaisille, samoin kuin kansainvälisille järjestöille, Eurojustin tehtävien ja tietosuojasääntelykehyksen puitteissa. Henkilötietoja siirrettäessä kolmanteen maahan tai kansainväliselle järjestölle on myös huomioitava riittävää tietosuojan tasoa koskevat vaatimukset. Artiklan 1 kohdan lisäyksellä selvennettäisiin, että olemassa oleva Eurojustin viitekehys koskisi myös automaattisessa tiedonhallinnassa ja säilytystilassa asianhallintajärjestelmän ulkopuolella kerättyä, tallennettua ja analysoitua todistusaineistoa.

Koska Eurojustin nykyisellä asianhallintajärjestelmällä ei ole teknisiä valmiuksia keskittää todistusaineistoa vakavista kansainvälisistä rikoksista (joukkotuhonta, rikokset ihmisyyttä vastaan, sotarikokset ja niihin liittyvät rikokset) tehokkaasti ja tietoturvallisesti, ehdotuksen 1 artiklan 2 kohdan tavoitteena on antaa Eurojustille operatiiviset mahdollisuudet hoitaa näitä rikoksia koskevat tuki- ja koordinoitavien tehtävien ennen uuden asianhallintajärjestelmän perusta-

mista ja toimivuutta. Näin ehdotuksen mukaan Eurojust pystyisi suoriutumaan edellä mainituista tehtävistään jo ennen uuden asianhallintajärjestelmän käyttöönottoa, myös Ukrainassa todennäköisesti tapahtuvien kansainvälisten rikosten osalta. Säännöksessä otettaisiin huomioon myös käsiteltävien tietojen arkaluontoisuus ja tarve varmistaa niiden suojaaminen.

Artiklan 3 kohdalla muutettaisiin Eurojust-asetuksen liitettä II siten, että laajennettaisiin niitä tietoryhmiä, joita Eurojust voisi käsitellä. Ehdotuksen mukaan ratkaiseva näyttö kansainvälisistä rikoksista löytyy yleensä äänitallenteina ja videoina. Myöskin satelliittikuvista voi olla hyötyä.

4 Ehdotuksen oikeusperusta ja suhde suhteellisuus- ja toissijaisuusperiaatteisiin

Ehdotuksen oikeusperustana on SEUT 85 artikla. Artiklan mukaan Eurojustin rakennetta, toimintaa, toimialaa ja tehtäviä määritellään asetuksilla. Valtioneuvoston näkemyksen mukaan oikeusperusta on asianmukainen.

Komissio katsoo, että vakavia kansainvälisiä rikoksia koskevien syyttämistoimien varmistamiseksi pelkästään kansalliset toimet eivät ole riittävän tehokkaita. Kyseisten rikosten tutkimiseksi ja syyttämiseksi jäsenvaltioiden välinen yhteistyö on tärkeää. Komissio katsookin, että rikosoikeudellisesta yhteistyöstä vastaavana unionin virastona Eurojust on vahva osoitus jäsenvaltioiden pyrkimyksistä saattaa näiden hirvittävien rikosten tekijät oikeuden eteen tekemällä yhteistyötä. Näin ollen Eurojustilla on paras mahdollisuus kerätä, säilyttää ja analysoida tällaisia todisteita ja tarvittaessa mahdollistaa niiden vaihto tai muulla tavoin niiden asettaminen toimivaltaisten kansallisten tai kansainvälisten oikeusviranomaisten, Kansainvälinen rikostuomioistuin mukaan luettuna, saataville. Komissio katsookin, että tarvetta on unionin tason toimille ja ehdotuksen mukainen tavoite on saavutettavissa vain unionin tasolla toissijaisuusperiaatteen mukaisesti.

Suhteellisuusperiaatteen osalta komissio katsoo, että ehdotuksella tehtäisiin Eurojust-asetukseen vain vähäisiä muutoksia, joilla ei muutettaisi asetuksen rakennetta eikä muutettaisi Eurojustin toimintaa. Eurojustin nykyiset toimivaltuudet ja tehtävät säilyisivät komission mukaan ennallaan. Nyt ehdotetuilla muutoksilla vahvistettaisiin Eurojustin sen asetuksen mukaista asemaa ottaen huomioon käsiteltävien tietojen arkaluontoisuus ja tarve tietojen suojaamiselle. Näin ollen komission mukaan ehdotus on suhteellisuusperiaatteen mukainen eikä siten mene yli sen, mikä on tarpeen ehdotuksen tavoitteen saavuttamiseksi.

Valtioneuvosto katsoo, että ehdotus on toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatteiden mukainen.

5 Ehdotuksen vaikutukset

Ottaen huomioon ehdotukseen liittyvä erityinen kiireellisyys komissio ei ole pystynyt tekemään vaikutusarviointia. Ehdotuksen selostusosassa kuitenkin todetaan, että ehdotuksella pyritään ainoastaan parantamaan Eurojustin valmiuksia täyttää Eurojust-asetuksessa sille asetetut tavoitteet luomalla Eurojustiin ajantasainen tekninen ratkaisu, jolla tuettaisiin jäsenvaltioiden viranomaisia vakavien kansainvälisten rikosten selvittämiseksi. Selostusosassa lisäksi todetaan, että ehdotuksella ei muutettaisi pääperiaatteita, jotka tukevat Eurojustin toimintaa ja rikosasioissa tehtävää oikeudellista yhteistyötä koskevaa nykyistä oikeudellista kehystä, eikä ehdotuksella millään tavoin rajoitettaisi Eurojustin nykyisiä toimivaltuuksia ja tehtäviä.

Selostusosan mukaan ehdotettujen muutosten vaikutukset olisivat hyvin rajalliset, koska ehdotuksessa esitetään vain yksi tarkkarajainen lisätehtävä Eurojustille, joka mahdollistaisi rajoitetun toiminnan nykyisessä Eurojustin kokonaisrakenteessa, ja kyseinen lisätehtävä koskisi vain yhtä niistä 30 vakavan rikoksen muodosta, joihin Eurojustilla on toimivalta puuttua. Eurojustin ja Euroopan poliisiviraston (jäljempänä *Europol*) täydentävien tehtävien johdonmukaisuutta arvioitaisiin voimassa olevan Eurojust-asetuksen mukaisesti. Komissio tekisi Eurojust-asetuksen täytäntöönpanosta ja Eurojustin toiminnasta riippumattoman arvioinnin viimeistään 13.12.2024 Eurojust-asetuksen 69 artiklan 1 kohdan mukaisesti.

Ehdotuksen selostusosassa todetaan, että ehdotuksella olisi vaikutusta Eurojustin talousarvioon ja sen henkilöstötarpeisiin. Ehdotukseen liitetyn rahoituslaskelmyksen perusteella arvioidaan, että aikavälillä 2022–2027 tarvittaisiin vielä 15,705 miljoonaa euroa, jotta Eurojust voisi suorittaa ehdotuksessa säädettyistä tehtävistä. Mainittuun arvioon sisältyvät automaattisen tiedonhallinta- ja tallennusjärjestelmän perustamisesta ja hallinnoinnista aiheutuvat kustannukset (noin 500 000 euroa vuodessa) sekä tarvittavat henkilöstöresurssit sen käsittelemiseksi.

Lainsäädännöllisesti EU:n asetus on jäsenvaltioissa suoraan sovellettavaa oikeutta, joka ei pääsääntöisesti edellytä kansallista täytäntöönpanosääntelyä. Kansallisessa lainsäädännössä voi kuitenkin olla eroja jäsenvaltioiden välillä siltä osin, missä tilanteissa ne pystyvät toimimaan sellaisten vakavien rikosten osalta, jotka tapahtuvat kolmannessa maassa ilman erityistä yhteyttä tai vaikutuksia kyseiseen jäsenvaltioon. Ehdotuksella ei alustavan arvioinnin perusteella arvioida olevan vaikutuksia Suomen kansalliseen lainsäädäntöön.

Alustavan arvioinnin perusteella ehdotuksella ei arvioida olevan merkittäviä taloudellisia vaikutuksia kansallisesti. Mahdollisesta rahoituksesta päätetään julkisen talouden suunnitelmia ja valtion talousarvioita koskeissa päätöksentekoprosesseissa. Mitä tulee EU-budjettiin, lisärahoitus tulisi pyrkiä ensisijaisesti järjestämään kohdentamalla uudelleen varoja EU-budjetin sisällä.

6 Ehdotuksen suhde perustuslakiin sekä perus- ja ihmisoikeuksiin

Ehdotuksen sääntely on merkityksellistä perustuslain 10 §:ssä säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta. Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Perustuslakivaliokunta on EU:n tietosuojalainsäädännön uudistukseen liittyvää kansallista sääntelyä käsitellessään tarkistanut osittain perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaista henkilötietojen suojaa koskevaa tulkintakäytäntöään, mutta henkilötietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä on esimerkiksi arkaluonteisten tietojen osalta ja perusoikeusherkissä sääntelykonteksteissa edelleen arvioitava valiokunnan aiemman sääntelyn lakitasoisuutta, täsmällisyyttä ja kattavuutta korostaneen käytännön pohjalta (PeVL 26/2018 vp, s. 3, ks. myös PeVL 14/2018 vp, s. 7 ja PeVL 15/2018 vp, s. 37). Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen käytännön mukaan lainsäätäjän liikkumavaraa rajoittaa tämän säännöksen lisäksi myös se, että henkilötietojen suoja osittain sisältyy samassa momentissa turvatun yksityiselämän suojan piiriin. Kysymys on kaiken kaikkiaan siitä, että lainsäätäjän tulee turvata tämä oikeus tavalla, jota voidaan pitää hyväksyttävänä perusoikeusjärjestelmän kokonaisuudessa (ks. esim. PeVL 13/2016 vp, s. 3–4). Valiokunnan mukaan Suomen perustuslaissa turvatut perusoikeudet ovat merkityksellisiä myös EU-sääntelyn valmistelussa (ks. esim. PeVL 15/2017 vp, s. 4 ja PeVL 9/2017 vp, s. 5–6 ja niissä viitatu lausunnot). Suomen perustuslain tulee ohjata valtioneuvoston kannanmuodostusta EU-lainsäädännön valmistelussa (ks. esim. PeVL 20/2017 vp).

Ehdotuksen sääntely on merkityksellistä myös EU:n perusoikeuskirjan kannalta. EU:n perusoikeuskirjan 7 artiklassa turvataan yksityiselämän suoja ja 8 artiklassa jokaisen oikeus henkilö-

tietojen suojaan. Perusoikeuskirjan 8 artiklan mukaan henkilötietojen käsittelyn tulee olla asianmukaista ja tapahduttava tiettyä tarkoitusta varten. Käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteen kuuluu olennaisena osana se, ettei henkilötietoja voida myöhemmin käsitellä tavalla, joka on yhteensopimatonta alkuperäisen käyttötarkoituksen kanssa. Euroopan ihmisoikeussopimuksen (SopS 19/1990) 8 artiklan mukaan jokaisella on oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämäänsä, kotiinsa ja kirjeenvaihtoonsa kohdistuvaa kunnioitusta. Artiklan on Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä katsottu kattavan myös henkilötietojen suojan.

Nyt käsiteltävänä olevalla ehdotuksella muutettaisiin vakaviin kansainvälisiin rikoksiin liittyen todistusaineiston ja henkilötietojen käsittelyyn liittyviä Eurojust-asetuksen säännöksiä. Yksityiselämän suojan ja henkilötietojen suojan kannalta ehdotuksessa keskeisimmiksi muodostuvat erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien henkilötietojen ja arkaluonteisten henkilötietojen käsittelyä koskevat kysymykset. Eurojust-asetuksen 27 artiklan mukaisesti käsiteltävien henkilötietojen ryhmät sisältävän liitteen II 1 kohdan n alakohdasta täydennettäisiin lisäämällä siihen nykyisten DNA-profiilien, valokuvien ja sormenjälkien lisäksi uuteen 4 artiklan 1 kohdan j alakohdtaan liittyvien rikosten osalta video- ja äänitallenteet. Voimassa olevan liitteen kohdan sisältämät tiedot ovat EU:n tietosuojalainsäädännössä tarkoitettuihin erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia henkilötietoja. Kaikki uuden kohdan kattamat tietoryhmät ovat samalla valtiosääntöisesti arkaluonteisia tietoja ja sääntelykonteksti on perusoikeusherkkä. Video- ja äänitallenteet voivat sisältää erittäin arkaluonteista todistusaineistoa vakavista rikoksista ihmisyyttä vastaan ja sotarikoksista sekä rikosten uhreista ja todistajista.

Komission asetusehdotus koskee Eurojustin suorittamaa todisteiden ja henkilötietojen käsittelyä, mutta Eurojust toimisi kansainvälisten rikosten tutkintatoimissa avustaessaan yhden tai useamman jäsenvaltion pyynnöstä, mikä tarkoittaisi myös, että kansalliset Eurojustin kanssa yhteistyössä toimivat viranomaiset käsitelisivät lähtökohtaisesti samoja arkaluonteisia tietoja. Perustuslakivaliokunta on toistuvasti arvioinut arkaluonteisten henkilötietojen käsittelyyn liittyviä riskejä biometristen tietojen osalta. Esimerkiksi sormenjäljet sisältävät yksilöstä sellaista informaatiota, joka mahdollistaa hänen tarkan tunnistamisensa hyvin erilaisissa yhteyksissä (ks. esimerkiksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio *S. and Marper v. the United Kingdom*, 4.12.2008, kohta 84). Komission ehdotuksen osalta on otettava huomioon se, että video- ja äänitallenteet olisivat uhreja ja muita luonnollisia henkilöitä koskevaa arkaluonteista tietoa. Perustuslakivaliokunnan mukaan biometriset tunnistetiedot ovat monin tavoin rinnastettavissa arkaluonteisiin tietoihin. Arkaluonteisten tietojen käsittelyn salliminen koskee yksityiselämään kuuluvan henkilötietojen suojan ydintä (PeVL 40/2021 vp, s. 3, kohta 8; PeVL 37/2013 vp, s. 2/I). Tämän johdosta jo sormenjälkitietojen tallentaminen rekisteriin voi antaa aihetta huoleen yksityiselämän suojan kannalta (ks. myös *S. and Marper v. the United Kingdom*, kohta 85). Myös EU:n tuomioistuin on katsonut, että sormenjälkien ottaminen ja tallentaminen puuttuu perusoikeuskirjan 7 ja 8 artiklassa tarkoitettuun yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan (Schwarz vastaan Stadt Bochum C-291/12, tuomion kohta 30). Merkityksellistä perustuslakivaliokunnan mukaan on, että biometrisiä tunnisteita sisältäviin laajoihin tietokantoihin saattaa liittyä tietoturvaan ja tietojen väärinkäyttöön liittyviä vakavia riskejä, jotka voivat viime kädessä muodostaa uhan henkilön identiteetille (PeVL 40/2021 vp, s. 3, kohta 9; PeVL 13/2016 vp, s. 4, PeVL 14/2009 vp, s. 3/I). Vastaavia kysymyksiä liittyy muihin komission ehdotuksessa tarkoitettuihin arkaluonteisiin tietoihin, eli video- ja äänitallenteisiin. Osa käsittelystä tapahtuisi ehdotuksen mukaan tietojärjestelmien ulkopuolella, erityisesti todisteiden keräämisvaiheessa, mutta niiden myöhempi tallentaminen tietojärjestelmiin tarkoittaisi laajaa arkaluonteisten tietojen käsittelyä, ottaen huomioon kyseessä olevien kansainvälisten rikosten tyypillisesti laajamittaisen luonteen ja uhrien ja todistajien suuren määrän.

Perustuslakivaliokunnan mielestä biometristen tunnistetietojen rekisteröinti merkitsee lisäksi erityistä tarvetta huolehtia järjestelmään talletettavien henkilötietojen suojaamisesta väärinkäytön

vaaroilta ja kaikenlaiselta tietojen laittomalta saannilta ja käytöltä (PeVL 40/2021 vp, s. 4, kohta 10; PeVL 29/2016 vp, s. 5, ks. myös Schrems C-362/14, kohta 91, Digital Rights Ireland C-293/12 ja C-594/12, kohdat 54 ja 55). Valiokunta kiinnitti tämän johdosta arvioidessaan esimerkiksi kansallisesti täydennettävää SIS-sääntelyä erityistä huomiota siihen, että arkaluonteisten tietojen käsittely on syytä rajata täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä vain SIS-järjestelmän kannalta välttämättömään (PeVL 13/2017 vp, ks. myös PeVL 3/2017 vp, s. 5). Vastaavasti erityinen tarve suojata tietoja koskee myös muita arkaluonteisia tietoja. Komission ehdotuksessa kiinnitetään huomiota käsittelyn oikeasuhteisuutta koskevaan vaatimukseen sekä tietojen suojaamista koskeviin vaatimuksiin, huomioiden tietojen arkaluonteisuuden.

7 Ahvenanmaan toimivalta

Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 27 §:n 23 kohdan mukaan valtakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvat asiat, jotka koskevat lainkäyttöä, ottaen huomioon lain 25 ja 26 §:n säännökset, sekä esitutkintaa, tuomioiden ja rangaistusten täytäntöönpanoa sekä rikosentekijän luovuttamista. Lain 25 §:ssä kyse on hallintolainkäytöstä, joka liittyy maakunnan hallituksen ja sen alaisen viranomaisen päätökseen ja lain 26 §:ssä taas kysymys on hallintotuomioistuimen perustamisesta maakuntaan.

8 Ehdotuksen käsittely Euroopan unionin toimielimissä

Ehdotuksen käsittely on alkanut neuvoston rikosasiayhteistyöryhmässä 29.4.2022. Ehdotusta käsiteltiin neuvoston rikosasiayhteistyöryhmässä myös 3.5.2022 sekä pysyvien edustajien komiteassa 4.5.2022. Käsittelyssä ehdotukseen tehtiin vähäisiä myönteiseen suuntaan menneitä selventäviä muutoksia. Ehdotuksen johdantokappaleisiin tehtiin myönteisiä lisäyksiä, jotka muun muassa selventävät tilannetta suhteessa tehtävään yhteistyöhön Europolin kanssa ja selostavat asian kiireellistä käsittelyä. Lisäksi ehdotuksen 1 artiklan 1 kohdassa muutettiin Eurojustin ehdotuksen mukaisia toimintamahdollisuuksia vakaviin kansainvälisiin rikoksiin liittyvien todisteiden osalta. Alkuperäisen ehdotuksen mukaan Eurojust olisi voinut avustaa jäsenvaltioita vakaviin kansainvälisiin rikoksiin liittyvien todisteiden keräämisessä, säilyttämisessä ja analysoimisessa (*collecting, preserving and analysing*). Ehdotusta muutettiin siten, että Eurojustin toimet koskisivat todisteiden säilyttämistä, analysointia ja varastointia (*preserving, analysing and storing*). Lisäksi samaan kohtaan tehtiin selventävä lisäys, jonka mukaan todisteiden vaihtoon ja saatavilla oloon liittyen jäsenvaltioiden osalta tarkoitettaisiin kansallisia toimivaltaita viranomaisia, kun alkuperäisessä ehdotuksessa puhuttiin vain kansallisista oikeusviranomaisista. Mainitut muutokset sisältävä ehdotus hyväksyttiin pysyvien edustajien komiteassa 6.5.2022.

9 Ehdotuksen kansallinen käsittely

Euroopan unionin komissio antoi asetusehdotuksen 25.4.2022.

Luonnos U-kirjelmäksi on käsitelty oikeus- ja sisäasiat jaoston (EU-7) kirjallisessa menettelyssä 28.4.-29.4.2022.

Kiireellisen käsittelyn vuoksi valtioneuvoston selvitys E 54/2022 vp toimitettiin eduskuntaan 29.4.2022. Lakivaliokuntakuuleminen järjestettiin 3.5.2022. Lakivaliokunta antoi lausuntonsa (LaVL 13/2022 vp) 4.5.2022 ja suuri valiokunta yhtyi lakivaliokunnan lausunnon mukaisesti valtioneuvoston kantaan 4.5.2022.

10 Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että tarvittavin toimenpitein tuetaan Ukrainassa tapahtuvien vakavien kansainvälisten rikosten tutkintaa ja kyseisiin rikoksiin syyllistyneiden saattamista oikeudelliseen vastuuseen.

Valtioneuvosto pitää ehdotettuja muutoksia Eurojust-asetukseen lähtökohtaisesti tarpeellisina, sillä niiden avulla parannettaisiin Eurojustin toimintamahdollisuuksia tukea jäsenvaltioiden toimivaltaisia viranomaisia ja muita kansainvälisiä toimijoita, kuten Kansainvälistä rikostuomioistuinta, todistusaineiston keräämiseksi, säilyttämiseksi ja analysoimiseksi vakaviin kansainvälisiin rikoksiin liittyen. Valtioneuvosto pitää kuitenkin tärkeänä sitä, että ehdotetut muutokset toteutetaan Eurojustia koskevan perussopimusmääräyksen (SEUT 85 artikla) puitteissa. Valtioneuvosto pitää myös tarpeellisena, että mahdollisuuksien mukaan ja tarpeellisilta osin otettaisiin huomioon yhteistyömahdollisuudet Europolin kanssa.

Valtioneuvosto pitää myös tärkeänä, että ehdotuksen mukaisesti tietojenkäsittelyn osalta varmistettaisiin korkeatasoinen tietoturvallisuus ja tietosuojat Eurojust-asetuksen tietojenkäsittelyä koskevien säännösten mukaisesti, ottaen huomioon EU:n tietosuojalainsäädännön asettamat erityiset vaatimukset erityisten henkilötietoryhmien käsittelylle.